

Ανωνυμοποιημένο κείμενο

Μετάφραση

C-540/19 – 1

Υπόθεση C-540/19

Αίτηση προδικαστικής αποφάσεως

Ημερομηνία καταθέσεως:

16 Ιουλίου 2019

Αιτούν δικαστήριο:

Bundesgerichtshof (Γερμανία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

5 Ιουνίου 2019

Εναγόμενος και αναιρεσείων:

WV

Ενάγον και αναιρεσίβλητο:

Landkreis Harburg

BUNDESGERICHTSHOF

ΔΙΑΤΑΞΗ

[παραλειπόμενα]

στην υπόθεση οικογενειακού δικαίου

WV, [παραλειπόμενα] (Αυστρία),

εναγόμενος και αναιρεσείων,

[παραλειπόμενα]

κατά

του Landkreis Harburg (περιφέρειας), [παραλειπόμενα] Winsen (Luhe),

ενάγον και αναιρεσίβλητο,

[παραλειπόμενα]

[σελ. 2 του πρωτοτύπου] Το 12^ο πολιτικό τμήμα του Bundesgerichtshof (ομοσπονδιακού δικαστηρίου) [παραλειπόμενα]

αποφάσισε:

I. Η δίκη αναστέλλεται.

II. Ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποβάλλεται προς ερμηνεία του άρθρου 3, στοιχείο β΄, του κανονισμού (ΕΚ) 4/2009 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 2008, για τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων και τη συνεργασία σε θέματα υποχρεώσεων διατροφής (ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής) το εξής προδικαστικό ερώτημα:

Δύναται δημόσιος οργανισμός, ο οποίος χορηγούσε παροχές κοινωνικής προνοίας σε δικαιούχο διατροφής βάσει διατάξεων του δημοσίου δικαίου, να επικαλεστεί τη δωσιδικία του τόπου της συνήθους διαμονής του δικαιούχου διατροφής κατά το άρθρο 3, στοιχείο β΄, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής, στην περίπτωση που προβάλλει αναγωγικώς την περιελθούσα σε αυτόν κατόπιν εκχωρήσεως εκ του νόμου, λόγω της παροχής κοινωνικής βοήθειας, αστική αξίωση περί καταβολής διατροφής κατά του υπόχρεου διατροφής; [σελ. 3 του πρωτοτύπου]

Σκεπτικό:

- 1 I. Πραγματικά περιστατικά
- 2 Το ενάγον, ως τοπικός φορέας παροχής κοινωνικής βοήθειας, είναι οργανισμός δημοσίου δικαίου (στο εξής: δημόσιος οργανισμός). Κατά του εναγομένου έχει δικαίωμα υποκαταστάσεως και προβάλλει αξιώσεις διατροφής ανιόντων για το χρονικό διάστημα από τον Απρίλιο του 2017.
- 3 Η γεννηθείσα το 1948 μητέρα του εναγομένου (στο εξής: λήπτρια βοήθειας) ζει από το 2009 σε οίκο ευγηρίας και περίθαλψης ηλικιωμένων στην Κολωνία. Λαμβάνει συνεχώς από το ενάγον κοινωνική βοήθεια βάσει του δωδέκατου βιβλίου του κώδικα κοινωνικής ασφαλίσεως (SGB XII), διότι τα δικά της εισοδήματα (σύνταξη κοινωνικής ασφαλίσεως, στεγαστικό επίδομα για άτομα χρίζοντα βοήθειας, παροχές της υποχρεωτικής ασφαλίσεως για τα μη αυτοεξυπηρετούμενα άτομα) και η περιουσία της δεν επαρκούν για την πλήρη κάλυψη των εξόδων διαμονής της στο ίδρυμα. Ο εναγόμενος ζει στη Βιέννη (Αυστρία).
- 4 Το ενάγον ζητεί από τον εναγόμενο στην παρούσα δίκη την καταβολή καθυστερούμενου ποσού διατροφής ύψους 8.510 ευρώ για το χρονικό διάστημα

από τον Απρίλιο του 2017 έως τον Απρίλιο του 2018 καθώς και καταβολή συνεχούς διατροφής ύψους 853 ευρώ μηνιαίως από τον Μάιο του 2018. Το ενάγον υποστηρίζει ότι έχει καθ' υποκατάσταση την αξίωση για διατροφή ανιόντων της δικαιούχου βοήθειας που στρέφεται κατά του εναγομένου δυνάμει του άρθρου 94, παράγραφος 1, του SGB XII, διότι χορηγεί συνεχώς κατά το υπό κρίση χρονικό διάστημα στη λήπτρια βοήθειας παροχές κοινωνικής βοήθειας, οι οποίες υπερβαίνουν σαφώς το ζητούμενο ποσό διατροφής. Ο εναγόμενος επικαλείται έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας των γερμανικών δικαστηρίων. **[σελ. 4 του πρωτοτύπου]**

- 5 Το ειρηνοδικείο έκρινε ότι τα γερμανικά δικαστήρια δεν έχουν διεθνή δικαιοδοσία και απέρριψε την αγωγή ως απαράδεκτη. Επεσήμανε ειδικότερα ότι δεν έχει δικαιοδοσία κατά το άρθρο 3, στοιχείο β', του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής, διότι δικαιούχος κατά την έννοια της διατάξεως αυτής είναι μόνον ο ίδιος ο δικαιούχος διατροφής, όχι όμως και ο κρατικός φορέας που προβάλλει αναγωγικώς τις εκ του νόμου εκχωρηθείσες σε αυτόν αξιώσεις διατροφής. Επί της εφέσεως του ενάγοντος το εφετείο εξαφάνισε την εφεσιβαλλόμενη απόφαση και παρέπεμψε την υπόθεση στο ειρηνοδικείο ώστε αυτό να αποφανθεί εκ νέου επί της υποθέσεως. Κατά την άποψη του εφετείου, τα γερμανικά δικαστήρια έχουν διεθνή δικαιοδοσία, διότι το δικαίωμα επιλογής που έχει η δικαιούμενη διατροφής λήπτρια βοήθειας κατά το άρθρο 3, στοιχεία α' και β', του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής, να αξιώσει διατροφή κατά του υιού της είτε ενώπιον του αρμόδιου στον τόπο κατοικίας της στη Γερμανία δικαστηρίου είτε και ενώπιον του αρμοδίου στον τόπο κατοικίας του εναγομένου στην Αυστρία δικαστηρίου, μπορεί να ασκηθεί και από το ενάγον ως εκδοχέα της αξιώσεως διατροφής.
- 6 Κατά της αποφάσεως αυτής στρέφεται παραδεκτώς η αναίρεση του εναγομένου, ο οποίος επιδιώκει την αναβίωση της ισχύος της αποφάσεως του ειρηνοδικείου.
- 7 II. Επί της προβαλλόμενης αξιώσεως
- 8 Κατά το άρθρο 1601 του BGB (γερμανικού αστικού κώδικα), οι συγγενείς σε ευθεία γραμμή έχουν αμοιβαία υποχρέωση διατροφής. Το μέτρο της διατροφής που πρέπει να δοθεί προσδιορίζεται κατά το άρθρο 1610 του BGB βάσει των αναγκών του δικαιούχου, όπως αυτές προκύπτουν από τις συνθήκες της ζωής του. Οι συνθήκες διαβίωσης γονέα που ζει σε οίκο ευγηρίας προσδιορίζονται κατά παγία νομολογία του Bundesgerichtshof (ομοσπονδιακού δικαστηρίου) από τη διαμονή του στο ίδρυμα. **[σελ. 5 του πρωτοτύπου]** Η ανάγκη του για διατροφή κατά την έννοια του άρθρου 1610 του BGB καλύπτεται, συνεπώς, κατά κανόνα με τα έξοδα που πραγματοποιούνται για τη διαμονή στο ίδρυμα πλέον ενός μικρότερου ποσού σε μετρητά με σκοπό τη χρηματοδότηση των αναγκών που δεν καλύπτονται από τις παροχές του φορέα περιθάλψεως [παραλειπόμενα]. Εάν ο γονέας που κατέστη άπορος δεν δύναται να καλύψει πλήρως τα έξοδα της περιθάλψεώς του σε ίδρυμα από τα δικά του εισοδήματα και την περιουσία, τότε έχει δικαίωμα συμπληρωματικής αξιώσεως σε κοινωνική βοήθεια υπό τη μορφή της βοήθειας προς περίθαλψη, κατά το έβδομο κεφάλαιο, του δωδέκατου βιβλίου,

του κώδικα κοινωνικής ασφάλισης (άρθρα 61 επ. του SGB XII). Ως προς την εκχώρηση των αστικού δικαίου αξιώσεων διατροφής που λαμβάνεται στην περίπτωση αυτή υπόψη, το άρθρο 94, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του SGB XII ορίζει το εξής:

«Εάν κατά το χρονικό διάστημα, κατά το οποίο χορηγούνται οι παροχές, ο δικαιούχος έχει κατά το αστικό δίκαιο αξίωση διατροφής, τότε αυτή εκχωρείται μέχρι του ύψους των γενόμενων δαπανών, από κοινού με την αξίωση παροχής πληροφοριών σε σχέση με το ύψος της υποχρέωσης διατροφής, στον φορέα κοινωνικής προνοίας.»

- 9 Ως προς την προβολή των αξιώσεων, το άρθρο 94, παράγραφος 5, τρίτη περίοδος, του SGB XII περιέχει την εξής ρύθμιση:

«Επί των αξιώσεων των παραγράφων 1 έως 4 αποφαινόνται τα πολιτικά δικαστήρια.»

- 10 III. Επί του προδικαστικού ερωτήματος ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- 11 Το ζήτημα αν το ενάγον δύναται να επικαλεστεί το άρθρο 3, στοιχείο β΄, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής είναι ουσιαστικό για την απόφαση επί της διαφοράς. Καθότι προφανώς δεν συντρέχουν άλλοι λόγοι [σελ. 6 του πρωτοτύπου] υπέρ της διεθνούς δικαιοδοσίας των γερμανικών δικαστηρίων, η αναίρεση θα ήταν βάσιμη σε περίπτωση που το άρθρο 3, στοιχείο β΄, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής δεν εφαρμοζόταν υπέρ του ενάγοντος. Σε αντίθετη περίπτωση, η αναίρεση του εναγομένου θα έπρεπε να απορριφθεί.

- 12 1. Στην παρούσα διαδικασία εφαρμόζεται ο ευρωπαϊκός κανονισμός περί υποχρεώσεων διατροφής.

- 13 α) Ύπαρξη αστικής υποθέσεως

- 14 αα) Κατά τον κανονισμό (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (κανονισμός Βρυξέλλες I), η άσκηση αναγωγικών δικαιωμάτων λόγω εκχωρηθεισών αξιώσεων διατροφής θα μπορούσε να εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του μόνο στην περίπτωση που η διαδικασία αυτή θεωρείτο αστική υπόθεση (άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες I). Ένας παρόμοιος περιορισμός δεν προκύπτει βέβαια από το γράμμα των επιμέρους διατάξεων του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής. Ο περιορισμός του καθ' ύλην πεδίου εφαρμογής του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής σε αστικές υποθέσεις συνάγεται, πάντως, από τους μνημονευόμενους στο εισαγωγικό μέρος του κανονισμού κανόνες αρμοδιότητας (άρθρο 61, στοιχείο γ΄, και άρθρο 65, στοιχείο β΄, ΣΕΚ, νυν άρθρο 81, παράγραφος 1 και παράγραφος 2, στοιχείο γ΄, ΣΛΕΕ), οι

οποίοι επιτρέπουν στον νομοθέτη της Ένωσης τη λήψη μέτρων στον τομέα της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις.

- 15 ββ) Υπό το κράτος ισχύος του κανονισμού Βρυξέλλες I, η ύπαρξη αστικής υπόθεσης, επί τη βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε υποθέσεις ασκήσεως αναγωγικών δικαιωμάτων, ήταν πάντοτε δεδομένη, όταν η βάση της αναγωγικώς προβαλλόμενης αξιώσεως διατροφής **[σελ. 7 του πρωτοτύπου]** και ο τρόπος άσκησής της διέπονταν από τους κανόνες του κοινού δικαίου περί της υποχρέωσης διατροφής. Αντιθέτως, η ύπαρξη αστικής υπόθεσης δεν θεωρείτο δεδομένη, εάν η αναγωγικώς προβαλλόμενη αξίωση δεν χαρακτηριζόταν από ισοτιμία των ενδιαφερομένων, αλλά στηριζόταν σε διατάξεις με τις οποίες ο νομοθέτης είχε χορηγήσει ίδιον προνόμιο στον δημόσιο φορέα (πρβλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Ιανουαρίου 2004 – υπόθεση C-433/01 – Συλλογή 2004, σ. I-981, σκέψη 20– Blijdenstein και της 14ης Νοεμβρίου 2002 – υπόθεση C-271/00 – Συλλογή 2002, σ. I-10489, σκέψη 37– Baten).
- 16 γγ) Στη γερμανόφωνη νομική θεωρία είναι αμφιλεγόμενο αν αυτός ο τύπος οριοθέτησης δύναται να μεταφερθεί και στον ευρωπαϊκό κανονισμό περί υποχρεώσεων διατροφής [παραλειπόμενα] ή αν στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του κανονισμού είναι κατ' ουσίαν εμπίπτουν όλες τις υποθέσεις, στις οποίες δημόσιος οργανισμός απαιτεί από τον υπόχρεο διατροφής την απόδοση της παροχής που χορήγησε αντ' αυτού στον δικαιούχο διατροφής, χωρίς να είναι συναφώς καθοριστική η νομική βάση της αναγωγής και η διαμόρφωση των εξουσιών δράσης του δημόσιου φορέα [παραλειπόμενα]. Το επίδικο αυτό ζήτημα δεν χρήζει εν προκειμένω, υπό τις δεδομένες συνθήκες λεπτομερέστερης ανάλυσης, διότι ακόμη και ο περιορισμός επί τη βάσει της προηγούμενης νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης οδηγεί στην εκτίμηση ότι η διαδικασία άσκησης αναγωγικών δικαιωμάτων που κίνησε το ενάγον κατά του εναγομένου είναι αστική υπόθεση:
- 17 Η αξίωση απορρέει από την αστικού δικαίου υποχρέωση διατροφής του εναγομένου έναντι της μητέρας του η οποία λαμβάνει κοινωνικές παροχές. Το **[σελ. 8 του πρωτοτύπου]** Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνάγει κατ' ουσίαν την ύπαρξη αστικής υπόθεσης ακόμη και λόγω νομικής βάσης αστικού δικαίου, όταν δηλαδή μια ερειδόμενη στο αστικό δίκαιο απαίτηση διατροφής εκχωρείται μέσω εκχωρήσεως εκ του νόμου –όπως εν προκειμένω δυνάμει του άρθρου 94, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του SGB XII– σε δημόσιο φορέα (πρβλ. ως προς το άρθρο 7 του UVG (αυστριακού ομοσπονδιακού νόμου περί προκαταβολής διατροφής για τη συντήρηση τέκνων): απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιανουαρίου 2004 – υπόθεση C-433/01 – Συλλογή 2004, σ. I-981, σκέψη 20 επ.– Blijdenstein). Η εκχωρηθείσα αξίωση διατροφής πρέπει να προβληθεί από το ενάγον δυνάμει του άρθρου 94, παράγραφος 5, τρίτη περίοδος, του SGB XII στο πλαίσιο αστικής δίκης. Το ενάγον δεν είναι, ως δημόσιος οργανισμός όσον αφορά τον τρόπο προβολής της εκχωρηθείσας σε αυτό απαίτησης διατροφής, εφοδιασμένο με ίδια προνόμια, όπως αυτά που ενέπιπταν ειδικότερα στα πραγματικά περιστατικά που έπρεπε να κρίνει το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην υπόθεση «Baten» (πρβλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης

Νοεμβρίου 2002 – υπόθεση C-271/00 – Συλλογή 2002, σ. I-10489, σκέψεις 35 επ.– Baten).

- 18 Συναφώς επισημαίνεται, ωστόσο, ότι ακόμη και κατά το γερμανικό δίκαιο μπορεί να προκύψουν περιπτώσεις, στις οποίες δημόσιος οργανισμός δύναται να διεκδικήσει αναγωγικώς την αξίωσή του έναντι του υπόχρεου διατροφής, καίτοι η υποχρέωσή του προς παροχή είχε συμφωνηθεί προηγουμένως με τον δικαιούχο διατροφής με τη σύναψη σύμβασης. Κατά το άρθρο 1614, παράγραφος 1, του BGB απαγορεύονται γενικώς, στην περίπτωση διατροφής συγγενών και διατροφής διαζευγμένων, (πρβλ. άρθρα 1360 a, παράγραφος 3 και 1361, παράγραφος 4, τέταρτη περίοδος, του BGB) συμφωνίες περί παραιτήσεως από μελλοντικές παροχές διατροφής, ούτως ώστε να προστατεύονται τόσο ο δικαιούχος διατροφής όσο και ο δημόσιος φορέας [παραλειπόμενα]. Ακόμη και όταν δεν συντρέχει νομοθετική απαγόρευση, οι συμφωνίες περί διατροφής, οι οποίες αποβαίνουν αντικειμενικά εις βάρος των δημοσίων οργανισμών ή μάλιστα αποσκοπούν στην πρόκληση ζημίας εις βάρος τους, δύνανται σε ορισμένες μεμονωμένες περιπτώσεις [σελ. 9 του πρωτοτύπου] να αποδειχθούν υπό το πρίσμα της ισχύουσας στο αστικό δίκαιο γενικής ρήτρας του άρθρου 138 του BGB ως αντίθετες στα χρηστά ήθη και συνεπώς ως άκυρες [παραλειπόμενα]. Εξεταζόμενη υπό το πρίσμα αυτό, η προστασία των δημοσίων οργανισμών από μια βλαπτική προς αυτούς συμφωνία των μερών της σχέσης διατροφής εξασφαλίζεται κατά το γερμανικό δίκαιο με διάφορες μορφές από το γενικό αστικό δίκαιο, όχι όμως και με ειδικές εξουσίες παρέμβασης των δημοσίων οργανισμών.
- 19 β) Αναγωγική απαίτηση ως υποχρέωση διατροφής
- 20 Το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής περιορίζεται σε υποχρεώσεις διατροφής που απορρέουν από οικογενειακές σχέσεις ή σχέσεις συγγένειας, γάμου ή αγχιστείας (άρθρο 1, παράγραφος 1, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής). Από την αιτιολογική σκέψη 11 προκύπτει ότι η έννοια της «υποχρέωσης διατροφής» θα πρέπει να ερμηνεύεται αυτόνομα για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού. Επί τη βάση της σχετικής προς τη Σύμβαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (Σύμβαση των Βρυξελλών) νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνάγεται ότι υποχρέωση διατροφής υφίσταται σε κάθε περίπτωση που η επίμαχη παροχή προορίζεται να εξασφαλίσει τις ανάγκες διαβιώσεως του δικαιούχου ή όταν λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες και οι πόροι του δικαιούχου και του υπόχρεου για να προσδιοριστεί το ύψος της παροχής (πρβλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 27ης Φεβρουαρίου 1997 – υπόθεση C-220/95 – Συλλογή 1997, σ. I-1147, σκέψη 22– van den Boogaard και της 6ης Μαρτίου 1980 – υπόθεση 120/79 – Συλλογή 1980, σ. 731, σκέψη 5– de Cavel II). Εξεταζόμενη υπό το πρίσμα αυτό, η αξίωση της δικαιούχου βοήθειας κατά του εναγομένου συνιστά αδιαμφισβήτητα υποχρέωση διατροφής κατά την έννοια του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής, διότι η αξίωση προσανατολίζεται στις –χαρακτηριζόμενες από τα έξοδα διαμονής και [σελ. 10

του πρωτοτύπου] περίθαλψης στο ίδρυμα– ανάγκες διαβίωσης της δικαιούχου βοήθειας και επιπλέον διότι η απορία της δικαιούχου βοήθειας και η ικανότητα προς παροχή του εναγομένου λαμβάνονται υπόψη κατά τον προσδιορισμό του ύψους της παροχής. Εάν απαιτηθεί, η οποία πληροί η ίδια τις προϋποθέσεις για την ύπαρξη υποχρέωσης διατροφής κατά την έννοια του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής, εκχωρηθεί δυνάμει εκχωρήσεως εκ του νόμου σε τρίτον, τότε δεν αποβάλλει εκ του λόγου αυτού τον χαρακτήρα της ως δικαιώματος διατροφής [παραλειπόμενα].

- 21 2. Στις περιπτώσεις, στις οποίες ο ευρωπαϊκός κανονισμός περί υποχρεώσεων διατροφής εφαρμόζεται στην αναγωγικώς προβαλλόμενη αξίωση διατροφής, δύναται αδιαμφισβήτητα δημόσιος οργανισμός να ασκήσει την αναγωγικώς προβαλλόμενη αξίωσή του δυνάμει του άρθρου 3, στοιχείο α', του ευρωπαϊκού οργανισμού περί υποχρεώσεων διατροφής στον τόπο της συνήθους διαμονής του υπόχρεου προς διατροφή πρόσωπου. Παραμένει έως τώρα ασαφές το αν το άρθρο 3, στοιχείο β', του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής θεμελιώνει για την αναγωγικώς προβαλλόμενη αξίωση διατροφής από δημόσιους οργανισμούς μία ακόμη δωσιδικία στον τόπο της συνήθους διαμονής του αρχικού δικαιούχου διατροφής.
- 22 α) Τούτο απορρίπτεται στον γερμανόφωνο χώρο από μέρος της θεωρίας. Για το σύστημα [του κανονισμού] Βρυξέλλες I, η νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην απόφαση Blijdenstein διευκρίνισε ότι ένας δημόσιος οργανισμός ο οποίος στρέφεται αναγωγικώς κατά ενός υπόχρεου διατροφής δεν βρίσκεται σε θέση αδυναμίας απέναντί του και συνεπώς δεν συντρέχει λόγος να μην παρασχεθεί στον υπόχρεο διατροφής η προστασία της δωσιδικίας του τόπου της συνήθους διαμονής του. Η νομολογία αυτή πρέπει να εφαρμόζεται στον ευρωπαϊκό κανονισμό περί υποχρεώσεων διατροφής, γεγονός που προκύπτει, επίσης, από την αιτιολογική σκέψη 14 και από το άρθρο 64, παράγραφος 1, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής, καθότι εκεί ο όρος «δικαιούχος» (άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο 10, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής) εκτείνεται σε δημόσιους οργανισμούς μόνο ως προς την αναγνώριση, την κήρυξη της εκτελεστότητας και την εκτέλεση [αποφάσεων] [σελ. 11 του πρωτοτύπου], όχι όμως ως προς τους κανόνες αρμοδιότητας [παραλειπόμενα].
- 23 Η αποκλίνουσα άποψη, την οποία συμμερίζεται και το εφετείο στην προσβαλλόμενη απόφασή του, επισημαίνει προ πάντων ότι η δικαιοδοσία της συνήθους διαμονής του δικαιούχου διατροφής κατά τον ευρωπαϊκό κανονισμό περί υποχρεώσεων διατροφής δεν συνιστά πλέον εξαιρετική ρύθμιση προσαρμοσμένη στις ανάγκες του οικονομικά ασθενέστερου μέρους, αλλά αποτελεί τη βασική φιλοσοφία στην οποία ερείδεται το άρθρο 3 του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής περί ισότιμων γενικών δικαιοδοσιών. Η εφαρμογή του άρθρου 3, στοιχείο β', του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής επί της αναγωγικώς προβαλλόμενη αξιώσεως διατροφής από κρατικούς φορείς προωθεί την αποτελεσματική προβολή της εκχωρηθείσας αξιώσεως διατροφής και αποφεύγει μια αντικειμενικά μη δικαιολογημένη ευνοϊκή

μεταχείριση του οφειλέτη διατροφής που κατοικεί στο εξωτερικό [παραλειπόμενα]. **[σελ. 12 του πρωτοτύπου]**

- 24 β) Το τμήμα κλίνει υπέρ της τελευταίας αυτής άποψης.
- 25 Το άρθρο 3, στοιχείο β΄, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής πρέπει να ερμηνευθεί αυτόνομα για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπό το πρίσμα των σκοπών, του γράμματός του, καθώς και του συστήματος εντός του οποίου εντάσσεται (πρβλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Δεκεμβρίου 2014 – υποθέσεις C-400/13 και C-408/13– [παραλειπόμενα] σκέψη 25 – Sanders und Huber). Υπό το πρίσμα αυτό, το τμήμα εξέτασε το εξής:
- 26 αα) Αρχικά πρέπει να επισημανθεί ότι ο κανονισμός σιωπά ως προς το ζήτημα αν δημόσιος οργανισμός δύναται ως ενάγων στο πλαίσιο αναγωγικώς προβαλλόμενης αξιώσεως διατροφής να επικαλεστεί τη δωσιδικία του τόπου της συνήθους διαμονής του δικαιούχου διατροφής κατά το άρθρο 3, στοιχείο β΄, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής.
- 27 Κατά τον νομοθετικό ορισμό του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο 10, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής, μόνο φυσικό πρόσωπο δύναται να θεωρηθεί ως δικαιούχος διατροφής, όχι όμως ένας δημόσιος οργανισμός που ενεργεί αναγωγικώς. Κατά το άρθρο 64, παράγραφος 1, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής, οι δημόσιοι οργανισμοί εξομοιώνονται με δικαιούχους για τους σκοπούς της αναγνώρισης, κήρυξης εκτελεστότητας και εκτέλεσης [των αποφάσεων]. Την εξουσία που τους χορηγείται κατά τέτοιον τρόπο, [ήτοι] να υποβάλλουν αιτήσεις προς διαπίστωση της αναγνώρισης ή της κήρυξης εκτελεστότητας, δεν θα είχαν οι δημόσιοι οργανισμοί –όπως διευκρινίζεται στην αιτιολογική σκέψη 14– χωρίς την ειδική ρύθμιση του άρθρου 64, παράγραφος 1, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής. Ο κανονισμός, βέβαια, δεν περιέχει αντίστοιχη του άρθρου 64, παράγραφος 1, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής ρύθμιση για τη διαγνωστική δίκη. Για το σύστημα, όμως, δικαιοδοσιών του κανονισμού προκύπτει εντεύθεν αρχικά μόνον ότι ένας δημόσιος οργανισμός δεν δύναται να θεωρηθεί ως «δικαιούχος» κατά την έννοια του άρθρου 3, στοιχείο β΄, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής και συνεπώς δεν έχει ούτε το δικαίωμα **[σελ. 13 του πρωτοτύπου]** να κάνει χρήση της δωσιδικίας της δικής του συνήθους διαμονής –άρα για παράδειγμα στην έδρα της δημόσιας αρχής. Το αν ένας δημόσιος οργανισμός δύναται να επικαλεστεί τη δωσιδικία του τόπου συνήθους διαμονής του αρχικού δικαιούχου είναι διαφορετικό ζήτημα.
- 28 ββ) Το τμήμα δεν παραγνωρίζει το γεγονός ότι η προηγούμενη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης περί της δικαιοδοσίας επί υποχρεώσεων διατροφής πρέπει να ληφθεί υπόψη και για την εξέταση των αντίστοιχων διατάξεων του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής, καθόσον οι κανόνες δικαιοδοσίας του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής αντικατέστησαν τις αντίστοιχες διατάξεις οι οποίες περιέχονται στη

Σύμβαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1968, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση των αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (Σύμβαση των Βρυξελλών) και στον κανονισμό Βρυξέλλες I (πρβλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Δεκεμβρίου 2014 – υποθέσεις C-400/13 και C-408/13– [παραλειπόμενα] σκέψη 23 – Sanders und Huber).

- 29 Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει αναγνωρίσει ως προς το άρθρο 5, παράγραφος 2, της Σύμβασης των Βρυξελλών ότι ένας δημόσιος οργανισμός δεν δύναται, όταν ασκεί αναγωγικώς αξίωση, να επικαλεστεί τη δωσιδικία του τόπου όπου ο δικαιούχος της διατροφής έχει την κατοικία ή τη συνήθη διαμονή του. Την απόφαση αυτή αιτιολόγησε το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποστηρίζοντας ότι κατά το σύστημα της Σύμβασης των Βρυξελλών η δικαιοδοσία των δικαστηρίων του τόπου κατοικίας **[σελ. 14 του πρωτοτύπου]** του εναγομένου (άρθρο 2 της Σύμβασης των Βρυξελλών) συνιστά τη γενική αρχή, ενώ οι αποκλίνοσες από αυτή τη γενική αρχή ειδικές δωσιδικίες -ειδικότερα το άρθρο 5, παράγραφος 2, της Σύμβασης των Βρυξελλών– πρέπει να ερμηνευθούν συσταλτικώς, πολλώ δε μάλλον καθότι η Σύμβαση αντιτίθεται, προφανώς, στην αναγνώριση διεθνούς δικαιοδοσίας υπέρ των δικαστηρίων του τόπου κατοικίας του ενάγοντος (πρβλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιανουαρίου 2004 – υπόθεση C-433/01 – Συλλογή 2004, σ. I-981, σκέψη 25– Blijdenstein· πρβλ. επίσης απόφαση του Δικαστηρίου της 27ης Σεπτεμβρίου 1988 – υπόθεση 189/87 – Συλλογή 1988, σ. 5565, σκέψη 19– Καλφάλη). Η εξαίρεση που προβλέπεται στο άρθρο 5, παράγραφος 2, της Συμβάσεως αποσκοπεί στο να παράσχει στο πρόσωπο που αξιώνει διατροφή, το οποίο θεωρείται ως ο πλέον αδύναμος διάδικος σε μια τέτοια διαδικασία, μια εναλλακτική βάση διεθνούς δικαιοδοσίας. Ο ειδικός αυτός σκοπός πρέπει να υπερισχύει εκείνου που επιδιώκει ο κανόνας του άρθρου 2 της Συμβάσεως ο οποίος συνίσταται στην προστασία του εναγομένου, ως εν γένει πιο αδύναμου διαδίκου, ένεκα του ότι κατ' αυτού στρέφεται η αγωγή του ενάγοντος (πρβλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Ιανουαρίου 2004 – υπόθεση C-433/01 Συλλογή 2004, σ. I-981, σκέψη 29– Blijdenstein και της 20ης Μαρτίου 1997 – υπόθεση C-295/95 – Συλλογή 1997, σ. I-1683, σκέψη 19– Farrell). Ένας δημόσιος οργανισμός, όμως, ο οποίος στρέφεται αναγωγικώς κατά ενός υποχρέου διατροφής δεν βρίσκεται σε θέση αδυναμίας απέναντί του. Εξάλλου, ο δικαιούχος διατροφής, του οποίου οι ανάγκες καλύφθηκαν με παροχές του εν λόγω δημοσίου οργανισμού, δεν βρίσκεται πλέον σε οικονομικώς δυσχερή θέση. Επιπλέον, τα δικαστήρια στον τόπο της κατοικίας του εναγομένου έχουν τη δυνατότητα να εκτιμήσουν καλύτερα τις οικονομικές του δυνατότητες (πρβλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιανουαρίου 2004 – υπόθεση C-433/01– Συλλογή 2004, σ. I-981, σκέψεις 30 επ. – Blijdenstein).
- 30 γγ) Από την άλλη πλευρά, ο γενικός εισαγγελέας τόνισε ήδη στις προτάσεις του στην υπόθεση «Sanders und Huber» ότι η κατ' αναλογία εφαρμογή των αρχών που έχουν αναπτυχθεί στη νομολογία σχετικά με τη Σύμβαση των Βρυξελλών και τον κανονισμό Βρυξέλλες I στην ερμηνεία των κανόνων δικαιοδοσίας του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής δεν πρέπει να είναι μηχανική (πρβλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Jääskinen της 4ης Σεπτεμβρίου 2014 στις υποθέσεις C-400/13 και C-408/13, **[σελ. 15 του**

πρωτοτύπου] Sanders und Huber, [παραλειπόμενα] σημεία 37 επ.). Ειδικότερα η συστηματική και τελολογική συλλογιστική βάσει της οποίας το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέρριψε την εφαρμογή του άρθρου 5, παράγραφος 2, της Σύμβασης των Βρυξελλών επί της άσκησης αναγωγικών αξιώσεων από δημόσιους οργανισμούς, δεν δύναται να χρησιμοποιηθεί, κατά την άποψη του τμήματος, για την ερμηνεία του άρθρου 3, στοιχείο β', του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής.

- 31 (1) Δεν συνάγεται από τις αναφερόμενες στο άρθρο 3 του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής περιπτώσεις δικαιοδοσίας κάποια σχέση κανόνα και εξαιρέσεως μεταξύ των επιμέρους δωσιδικιών. Αντίθετα από το σύστημα του κανονισμού Βρυξέλλες I, η δωσιδικία του τόπου της συνήθους διαμονής του δικαιούχου διατροφής δεν διαμορφώνεται ως ειδική δωσιδικία, αλλά ως γενική εναλλακτική δωσιδικία.
- 32 (2) Είναι ορθόν ότι η δικαιοδοσία των δικαστηρίων του τόπου της συνήθους διαμονής του δικαιούχου διατροφής πρέπει και υπό το καθεστώς του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής να παρέχει ειδική προστασία στον δικαιούχο, ο οποίος θεωρείται εν γένει ως ο πλέον αδύναμος διάδικος στη διαδικασία περί διατροφής (απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Δεκεμβρίου 2014 –υποθέσεις C-400/13 και C-408/13– [παραλειπόμενα] σκέψη 28 – Sanders und Huber). Ο κανόνας δικαιοδοσίας του άρθρου 3, στοιχείο β', του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής δεν εξαντλείται, ωστόσο, σε αυτή τη ratio legis. Αφενός, η δωσιδικία του τόπου της συνήθους διαμονής του δικαιούχου διατροφής είναι παραδοσιακά κατάλληλη να επιτελεί συνεκτικό ρόλο μεταξύ δωσιδικίας και εφαρμοστέου ουσιαστικού δικαίου. Αφετέρου, τα δικαστήρια του τόπου διαμονής του δικαιούχου διατροφής είναι αυτά που λόγω της εγγυτητάς τους μπορούν ευκολότερα να διαπιστώσουν τι ανάγκη έχει ο δικαιούχος διατροφής (πρβλ. έκθεση Jenard σχετικά με τη Σύμβαση των Βρυξελλών, ΕΕ C 59, της 5ης Μαρτίου 1979, σ. 1, 25· με αναφορά επίσης στις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 18ης Δεκεμβρίου 2014 –υποθέσεις C-400/13 και C-408/13– [παραλειπόμενα] [σελ. 16 του πρωτοτύπου] [παραλειπόμενα] σκέψη 34 – Sanders und Huber και της 20ης Μαρτίου 1997– υπόθεση C-295/95 –Συλλογή 1997, σ. I-1683, σκέψη 24 επ.– Farrell). Εάν ο νομοθέτης της Ένωσης έβλεπε σε αυτούς τους πρόσθετους ρυθμιστικούς σκοπούς μόνον ασήμαντους σκοπούς επικουρικής φύσεως, που απλώς ενισχύουν τον πραγματικό κύριο σκοπό της προστασίας ενός δυνητικά αδύναμου διαδίκου, τότε η δωσιδικία του τόπου της συνήθους διαμονής του δικαιούχου διατροφής θα επιτρεπόταν κατά συνέπεια μόνο για αγωγές του δικαιούχου διατροφής. Κατά τη σαφή διατύπωση του κανόνα, ωστόσο, η δωσιδικία αυτή υφίσταται ανεξάρτητα από το αν ενάγει ο ίδιος ο δικαιούχος διατροφής ή αν ενάγεται από τον υπόχρεο διατροφής –για παράδειγμα στο πλαίσιο μιας αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής ως προς την υποχρέωση διατροφής.
- 33 δδ) Το τμήμα φρονεί ότι η νομική εκτίμηση που προκρίνει στηρίζεται επίσης, μέσα από μια συγκριτική προσέγγιση, στη Σύμβαση της Χάγης για την είσπραξη, σε διεθνές επίπεδο, απαιτήσεων διατροφής παιδιών και άλλων μορφών

οικογενειακής διατροφής σε αλλοδαπό κράτος, της 23ης Νοεμβρίου 2007 (Σύμβαση της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος).

34 (1) Το άρθρο 36, παράγραφος 1, της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος ορίζει ότι οι δημόσιες υπηρεσίες ως αιτούντες πρέπει να θεωρούνται ως «δικαιούχοι» στο πλαίσιο της δικαστικής συνδρομής μόνον ως προς την αναγνώριση και εκτέλεση (άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος), όχι, όμως, ως προς την έκδοση απόφασης (άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος). Τούτο έχει ως συνέπεια ότι για μια διαγνωστική δίκη στον τόπο της συνήθους διαμονής του υπόχρεου προς διατροφή οι δημόσιες υπηρεσίες δεν δύνανται κατ' ουσίαν να απαιτήσουν καμία βοήθεια από την κεντρική αρχή άλλου συμβαλλόμενου κράτους. Ο περιορισμός αυτός κρίθηκε κατά τις συζητήσεις σχετικά με τη διατύπωση της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος δικαιολογημένος για τον λόγο ότι οι δημόσιες υπηρεσίες εκδίδουν εν γένει στη δική τους χώρα αποφάσεις –ακολουθούμενες από την αναγνώριση και εκτέλεση σε [σελ. 17 του πρωτοτύπου] άλλο συμβαλλόμενο κράτος– (πρβλ. Borrás/Degeling Explanatory Report on the Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance, σκέψη 591, δημοσιευθείσα στην ιστοσελίδα www.hcch.net). Εκ τούτου συνάγεται, κατά την άποψη του τμήματος, ότι κατά τις διαβουλεύσεις της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος θεωρήθηκε ως αυτονόητη η εξουσία των δημοσίων υπηρεσιών να εκδίδουν εκτελεστό τίτλο που αφορά απαίτηση διατροφής, από εκχωρηθέν δικαίωμα, στη δωσιδικία [του τόπου] του χρήζοντα βοήθειας δικαιούχου διατροφής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση συμμετείχε στην επεξεργασία της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος. Φαίνεται ήδη γι' αυτόν τον λόγο εύλογο ότι ο νομοθέτης της Ένωσης, ο οποίος με το άρθρο 64, παράγραφος 1, του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής κατ' ουσίαν δημιούργησε μια όμοια, από άποψη περιεχομένου, διάταξη του άρθρου 36, παράγραφος 1, της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος, θα μπορούσε να είχε οδηγηθεί προς τούτο από παρεμφερείς αντιλήψεις.

35 (2) Κατά το άρθρο 20, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος, μια απόφαση η οποία λαμβάνεται στο κράτος προέλευσης αναγνωρίζεται και εκτελείται σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος, εάν ο δικαιούχος είχε τη συνήθη κατοικία του στο κράτος προέλευσης κατά το χρόνο κίνησης των νομικών διαδικασιών. Εάν συμβαλλόμενο κράτος κάνει συναφώς χρήση της επιφύλαξης (άρθρο 20, παράγραφος 2, της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος), τότε το κράτος αυτό πρέπει δυνάμει του άρθρου 20, παράγραφος 4, της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος να λάβει όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να αναγνωριστεί μια απόφαση προς όφελος του δικαιούχου, εάν ο υπόχρεος έχει τη συνήθη κατοικία του στο κράτος αυτό. Στο πλαίσιο αυτό, θεωρούνται κατ'

εξαιρέση, δυνάμει του άρθρου 36, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 20, παράγραφος 4, της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος, και οι δημόσιες υπηρεσίες ως «δικαιούχοι» κατά την έκδοση απόφασης που αφορά απαίτηση διατροφής, ούτως ώστε να δύνανται και αυτές να απαιτούν συνδρομή από τις αρχές του κράτους προέλευσης (πρβλ. Borräs/Degeling Explanatory Report on the Convention on the International **[σελ. 18 του πρωτοτύπου]** Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance, σκέψη 590, δημοσιευθείσα στην ιστοσελίδα www.hcch.net). Εκ τούτου προκύπτει εξ αντιδιαστολής ότι τα συμβαλλόμενα κράτη της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος –στον βαθμό που δεν έχουν εκφράσει επιφυλάξεις κατά το άρθρο 20, παράγραφος 2, της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος – υποχρεούνται να αναγνωρίζουν αποφάσεις από άλλα συμβαλλόμενα κράτη που αφορούν απαίτηση διατροφής, την έκδοση των οποίων έχουν επιτύχει δημόσιες υπηρεσίες στον τόπο της συνήθους διαμονής του αρχικού δικαιούχου διατροφής.

- 36 Η απόφαση του Συμβουλίου, της 9ης Ιουνίου 2011, σχετικά με την έγκριση, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της σύμβασης της Χάγης, της 23ης Νοεμβρίου 2007, για την είσπραξη σε διεθνές επίπεδο, απαιτήσεων διατροφής παιδιών και άλλων μορφών οικογενειακής διατροφής (ΕΕ L 192, της 22ας Ιουλίου 2011, σ. 39 εξ.) δεν περιέχει ως προς τις δημόσιες υπηρεσίες καμία επιφύλαξη του άρθρου 20, παράγραφος 2, της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος, οπότε η υποχρέωση αναγνώρισης για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης εκτείνεται και στις αποφάσεις από άλλα συμβαλλόμενα κράτη που εμπίπτουν στο άρθρο 20, στοιχείο γ', της Σύμβασης της Χάγης του 2007 περί απαιτήσεων διατροφής σε αλλοδαπό κράτος, οι οποίες εκδόθηκαν στο πλαίσιο διαγνωστικής δίκης στον τόπο της συνήθους διαμονής του δικαιούχου διατροφής προς όφελος δημοσίων υπηρεσιών. Και υπό το πρίσμα αυτό δεν φαίνεται κατανοητό το να μην επιτρέπεται στους δημόσιους οργανισμούς εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης να κάνουν χρήση της δικαιοδοσίας του τόπου της συνήθους διαμονής του δικαιούχου. **[σελ. 19 του πρωτοτύπου]**
- 37 3. Από τη συνολική εξέταση, εντούτοις, δεν συνάγεται συναφώς από την μέχρι τούδε νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης η ορθή ερμηνεία του άρθρου 3, στοιχείο β', του ευρωπαϊκού κανονισμού περί υποχρεώσεων διατροφής. Αντιθέτως, κατά την ερμηνεία της διατάξεως καταλείπονται εύλογες αμφιβολίες.
- 38 [παραλείπόμενα]